

KAROLINA BOGACZ-KAŃKA

ORCID: 0000-0001-5742-0979

Uniwersytet Wrocławski

Wydział Filologiczny, Instytut Filologii Polskiej

Perswazja aksjologiczna w tytułach materiałów publikowanych w serwisie internetowym YouTube przez katolickich tradycjonalistów

Abstrakt

Artykuł traktuje o perswazji aksjologicznej przejawiającej się w tytułach krótkich materiałów publikowanych przez katolickich tradycjonalistów w serwisie internetowym YouTube. Perswazja aksjologiczna realizuje się w nich za pośrednictwem argumentacji aksjologicznej oraz środków pozaargumentacyjnych — operatorów leksykalnych, form kolektywnych, pytań retorycznych, a także środków poligraficznych. Tekst ukazuje również wartości i antywartości przejawiające się w omawianym materiale. Ponadto autorka podejmuje próbę wskazania, kto jest potencjalnym adresatem konkretnego tytułu i w jaki sposób może on wpłynąć na daną grupę adresatów.

Słowa kluczowe: dyskurs religijny, perswazja, aksjologia, katolicy tradycjonałiści, YouTube.

1. Uwagi wstępne

1.1. Przedmiot artykułu

Przedmiotem artykułu jest charakterystyka sposobów realizacji perswazji aksjologicznej w tytułach krótkich materiałów dźwiękowych i dźwiękowo-wizualnych publikowanych w serwisie internetowym YouTube. Autorami wspomnianych materiałów są twórcy związani ze środowiskiem tak zwanych katolickich tradycjonalistów.

Analizie poddaję tytuły materiałów opublikowanych do września 2022 roku na pięciu kanałach — cztery z nich są prowadzone przez osoby świeckie: Dawid Mysior TV [DM] (69,7 tys. subskrybentów), Okiem Tradycjonałisty [OT] (3,77 tys. sub-

skrybentów), Apologeticum TV [ApTV] (12,8 tys. subskrybentów) i Trudno Być Katolikiem¹ [TBK] (61 tys. subskrybentów), jeden zaś — Szkoły Akwinaty [SZA] (33,5 tys. subskrybentów) — przez duchownego.

1.2. Charakterystyka współczesnego tradycjonalizmu katolickiego

Współczesny tradycjonalizm katolicki to dość zróżnicowany wewnętrznie² nurt sprzeciwiający się postanowieniom Soboru Watykańskiego II (1962–1965) zdającym się nie do pogodzenia z katolicką Tradycją *sensu proprio* oraz tym decyzjom Soboru, które odnoszą się do kwestii związanych z Tradycją, a mogą być uważane za niejasne i wieloznaczne. Tradycjonalizm stawia też opór tendencjom progresi-stowskim i neomodernistycznym, w szczególności zaś — religijnemu naturalizmo-wi oraz ekumenizmowi³. Charakterystyczna dla omawianego nurtu jest wierność klasycznemu rytowi rzymskiemu⁴. Polega ona na odrzuceniu bądź utrzymywaniu postawy pełnej rezerwy w stosunku do tak zwanej nowej mszy, określanej nie jako ofiara, jak to formułował Sobór Trydencki (1545–1563)⁵, lecz jako „pamiątka” Wieczery Pańskiej, sprawowanej „twarzą do ludu”, w językach narodowych (Bar-tyzel 2018: 18–19; Krawcewicz 2012: 65). Do tradycjonalizmu katolickiego można zaliczyć na gruncie polskim między innymi Bractwo Kapłańskie św. Piotra, istnie-jące od końca lat osiemdziesiątych XX wieku, czy Bractwo Kapłańskie św. Piusa X⁶ założone na początku lat dziewięćdziesiątych, a także duszpasterstwa skupione wokół liturgii rzymskiej sprzed reformy (na przykład we Wrocławiu, działające od 1999 roku, i w Białymstoku — od roku 2013) (Krawcewicz 2012: 67). Dyna-miczny rozwój tych grup nastąpił po ogłoszeniu w 2007 roku przez papieża Bene-dykta XVI dokumentu *Summorum Pontificum*⁷, znoszący ograniczenia w zakresie sprawowania tradycyjnej mszy świętej. Ponadto tradycjonalizm katolicki w Polsce jest elementem konstytuującym ruch monarchistyczny (por. Korzondkowski 2015: 193–216). Orientacja tradycjonalistyczna znamionuje też polski nacjonalizm (por. Kizwalter 2006: 147).

¹ Niektóre filmy tam prezentowane to wypowiedzi duchownych.

² Owo zróżnicowanie charakteryzują W. Jakubowski oraz K. Jajecznik (2008).

³ Według tradycjonalistów ekumenizm zaprzecza zasadzie jedynobawczości Kościoła katolickiego. Na temat postrzegania ekumenizmu przez tradycjonalistów katolickich pisze między innymi M. Składanowski (2018).

⁴ W 2021 r. papież Franciszek wydał jednak dokument — *Traditionis custodes*, w którym ograniczył możliwość sprawowania mszy świętej przedsoborowej.

⁵ Mszał zawierający zasady odprawiania tej mszy został opublikowany po Soborze Trydenckim w 1570 r., dlatego nazywa się ją także mszą trydencką (Tyburowski 2009: 74).

⁶ Na temat Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X pisze M. Karas (2008).

⁷ Tego listu papieskiego dotyczy tekst K. Tyburowskiego (2009).

1.3. Sytuacja komunikacyjna w omawianym materiale

Każdy z uwzględnianych portali ma na celu ukazywanie modernistycznych błędów Kościoła z punktu widzenia jego Tradycji, a także — komentowanie wydarzeń, które dotyczą Kościoła katolickiego. Prowadzący kanały, z wyjątkiem Dawida Mysiora, szczególnie nacisk kładą na wartość mszy trydenckiej. Tłumaczą, jak zgodnie z Tradycją katolicką przeżywać poszczególne elementy katolicyzmu. Ponadto portal Dawid Mysior TV komentuje wydarzenia zachodzące w przestrzeni publicznej oraz sugeruje odbiorcom, jak wykształcać dobre nawyki.

Wydaje się, że kanały są adresowane do osób czynnych w dyskursie katolickim — zarówno tradycjonalistów, jak i nietradycjonalistów. Cel nadawców to zatem umocnienie tradycjonalistów w ich poglądach i przekonanie pozostałych katolików do tradycjonalizmu.

Mechanizm tworzenia wspólnoty prawdopodobnie opiera się tutaj na opisywanym przez Stanisława Barańczaka mechanizmie wspólnoty świata i języka. Opisywany przez badacza mechanizm polega na stosowaniu języka wspólnego nadawcy i odbiorcy⁸. Według Barańczaka umożliwia to „pełnię porozumienia”. „Naszą wspólnotę” buduje się też, przeciwstawiając ją wspólnocie „onych”. Taki sposób językowego przedstawiania świata prowadzi do „prymitywnego czarno-białego przeciwstawiania wartości »naszych, czyli pozytywnych« i »obcych, czyli negatywnych«” (Barańczak 1983: 34)⁹.

1.4. Perswazja aksjologiczna

1.4.1. Pojęcie perswazji

Definicje pojęcia perswazji w badaniach lingwistycznych nawiązują do tradycji retorycznej bądź do teorii funkcji językowych oraz do teorii aktów mowy. Klasyczna teoria retoryczna określa perswazję jako wpływanie na przekonania odbiorcy za pomocą mowy oraz oddziaływanie na jego rozum, wolę i emocje (Kamińska-Szmaj 2004: 20). Renata Grzegorzczkowska w pracy poświęconej teorii funkcji językowych pisze z kolei, że perswazja to wpłynięcie w pewien sposób na odbiorcę, przede wszystkim na jego stan mentalny przez rady i innego typu wypowiedzi, szczególnie te wartościujące (Grzegorzczkowska 1991: 24). Dorota Zdunkiewicz-Jedynak zaś podkreśla, że zjawisko perswazji „jest typem aktów mowy w obrębie wypowiedzi, które mają na celu wywołać jakiś skutek w odbiorcy” (Zdunkiewicz-Jedynak 1996: 15). W pracach powstałych pod koniec lat siedemdziesiątych i później językoznawcy

⁸ Kwestię stosowania języka wspólnego nadawcy i odbiorcy poruszali także: Arystoteles (Douglas 1977: 206), K. Burke (Mielczarski 2020: 30) czy J. Wasilewski (Wasilewski 2012: 11).

⁹ Charakterystyki tych mechanizmów w omawianym materiale językowym dokonuję w artykule *Strategie perswazyjne w tytułach materiałów publikowanych przez katolickich twórców internetowych na platformie YouTube* (w druku).

utożsamiają perswazję z manipulacją, przyjmując, że wypowiedzi perswazyjne są z natury ukryte (por. Barańczak 1975: 49; Galasiński 1992: 27). Inne ujęcia perswazy mówią jednak o tym, iż stanowi ona wywarcie wpływu niezawierające elementów przymusu (Grzegorzczkowska 1991: 23; Pisarek 2003: 15; Laskowska 2007: 93; Lewiński 2001: 284). Kolejny podział w klasyfikacji perswazy łączy się z oddzieleniem propagowania (oddziaływanie na stan mentalny i postawę) od agitacji (wpływ na działanie) (Laskowska 2007: 46–47; Korolko 1998: 34–35). Jerzy Bralczyk czy Beata Mikołajczyk za perswazję uznają z kolei jedynie wywieranie wpływu na stan mentalny i postawę odbiorcy, nie zaś — na jego czyny (Bralczyk 2007: 78; Mikołajczyk 2007: 68). Perswazja jest ponadto rozpatrywana jako możliwa postać nakłaniającej (impresywnej) funkcji języka (Grzegorzczkowska 1991: 23; Mikołajczyk 2007: 68).

1.4.2. Pojęcie identyfikacji

Pojęciem, które należałoby tu przywołać, jest identyfikacja. Można bowiem przyjąć, że perswazja sprowadza się do identyfikacji. Owo pojęcie wprowadził Kenneth Burke. Według badacza słuchacz jest w takim stopniu przekonany, w jakim mówca potrafi stosować jego język: mowę, gest, tonację, styl, wyobrażenia, postawy i idee — w ten sposób identyfikując się z odbiorcą (Burke 1977: 225). Burke wskazuje co najmniej trzy rodzaje procesów lub stanów wykorzystywanych podczas identyfikacji: proces nazywania czegoś lub kogoś ze względu na szczególne właściwości danego obiektu, proces wiązania się z osobą, grupą czy ideą lub oddalania się od nich sugerujący, że są one bliskie lub dalekie wyznawanym wartościom, oraz konsubstancjalność, czyli tożsamość pod względem istoty z kimś lub czymś. To właśnie dzięki procesowi utożsamienia się jednostka potrafi przekonać innych lub siebie, że podzielają wspólne poglądy i wartości, które są ważne w danej sytuacji. W ten sposób również odbiorcy mogą utożsamić się z interesami reprezentowanymi przez nadawcę (Burke 1977: 228).

1.4.3. Cechy perswazy aksjologicznej

Można przyjąć, że funkcją tytułu materiału publikowanego na YouTube jest przede wszystkim pozyskanie uwagi odbiorcy¹⁰. Wydaje się jednak, że perswazja w omawianym materiale zyskuje także inny wymiar. W tekstach publicystycznych perswazja ma bowiem charakter aksjologiczny (Habrajska 2018: 39), a zatem w tytułach prawdopodobnie również obserwujemy tego typu perswazję.

Perswazja aksjologiczna to działanie językowe służące temu, by odbiorca podzielił sąd aksjologiczny nadawcy i/lub doznał pożądanego przez nadawcę uczucia (Laskowska 2008: 219–220). Manifestuje się ona jako dążenie nadawcy do: zmiany hierarchii wartości odbiorcy, modyfikacji sposobu wartościowania konkretnego obiektu przez odbiorcę w ramach tego samego systemu wartości, wzmacniania lub osłabiania przeżywania wartości, a także — bezpośredniego wyzwalania przeżyć

¹⁰ Na ten temat zob. *ibidem*.

odbiorcy, pozytywnych bądź negatywnych. Zmiana sposobu wartościowania obiektu polega na zachęceniu adresata do zaliczenia danego obiektu do konkretnego typu wartości, na przykład do wartości perfekcjonistycznych. Jak pisze Laskowska, cel perswazyjny takiego zabiegu można przedstawić, używając formuły „Przyjmij, że P jest dobre/złe pod względem wartości W”. Z kolei w przypadku dążenia do wzmacniania lub osłabiania przeżywania wartości nadawca zakłada, że odbiorca podziela jego sąd aksjologiczny. Zdaniem nadawcy odbiorca nie przywiązuje jednak do owego komunikatu wystarczającej wagi emocjonalnej lub też przeciwnie — kładzie zbyt duży nacisk na konkretną wartość. Nadawca stara się zatem wzmacniać albo osłabiać dane przeżycie — pozytywne bądź negatywne. Perswazja aksjologiczna, z wyjątkiem pierwszego typu, może zaistnieć jedynie wtedy, gdy odbiorca podziela system wartości nadawcy (Laskowska 2008: 223–224).

Akty mowy składające się na analizowany materiał przyjmują funkcję wartościująco-emotywną (por. Laskowska 2009: 55) zwaną też emotywno-oceniającą (por. Awdiejew 2004a: 115). W wypadku funkcji wartościująco-emotywnej formą ekspresji nadawcy jest wyrażanie przekonań (sądów) wartościujących i emocji (Laskowska 2009: 55). Ze względu na charakter omawianego materiału należałoby wspomnieć, że funkcja wartościująco-emotywna może łączyć się z funkcją działania. Funkcję działania realizuje się przez stosowanie strategii behawioralnych, na przykład nakłanianie partnera, by podjął określone czynności lub przyjął stanowisko gotowości wobec działania zaproponowanego przez nadawcę (Laskowska 2009: 56). Do tego rodzaju strategii przeznaczone są werbalne działania nakłaniające, to jest prośba, żądanie, proponowanie, obietnica, rada czy ostrzeżenie. Stosowanie strategii behawioralnych często wiąże się z pojęciem agitacji (Awdiejew, Habrajska 2009: 14).

1.4.4. Sposoby realizacji perswazji aksjologicznej¹¹

Perswazja aksjologiczna dokonuje się z użyciem tak zwanej argumentacji aksjologicznej (Laskowska 2008: 220) czy też — środków pozaargumentacyjnych, systemowych (por. Awdiejew 2004b: 71–80; Laskowska 2009: 60–61).

Argumentacja aksjologiczna zwykle ma postać mieszaną — biorą w niej udział zarówno uogólnione oraz szczegółowe sądy aksjologiczne, jak i sądy asertywne. Granica między sędami asertywnymi a wartościującymi może się okazać trudna do wyznaczenia. W języku występują bowiem leksemy, które standardowo wartościują, oraz wartościujące tylko w określonym kontekście. W niektórych przypadkach nadawca zawiera ocenę w implikaturze (Laskowska 2009: 57–58). Charakterystyczne jest jednak to, że podczas gdy siłą sądów asertywnych jest ich zbliżenie do prawdy lub fałszu, siłą sądów aksjologicznych mierzy się stopniem przekonania o słuszności danego sądu (Awdiejew 2008: 130). Sąd wartościujący może być zatem słuszny lub niesłuszny, a za kryterium takiej kwalifikacji uznaje się system wartości przyjęty

¹¹ Wartości są centralnym tematem badań rozwijającej się w ostatnich latach aksjolingwistyki. Na temat wartości w języku wypowiadali się między innymi: Jerzy Bartmiński (1991), Jadwiga Puzynina (1991), Anna Wierzbicka (1985), Michael Fleischer (1995) czy Walery Pisarek (2002).

przez nadawcę wypowiedzi (Laskowska 2009: 57). Ogólne sądy aksjologiczne wartościują obiekty rzeczywistości przez przypisanie im wartości w sposób akceptowalny lub przynajmniej znany przez daną grupę społeczną (Habrajska 2018: 39). Zasadne wydaje się więc nazwanie ich produktem jej kultury (Awdiejew 2008: 130), a do ich interpretacji potrzeba wiedzy dyskursywnej (Habrajska 2018: 40). W gramatyce komunikacyjnej uogólnione sądy aksjologiczne to zbiór powszechnie przyjętych/znanych opinii (stereotypów), tworzących specyficzną klasę standardów semantycznych. Tworzą one względnie uporządkowaną grupę sądów wartościujących, które można nazwać ideologią. Sądy aksjologiczne to baza argumentacji aksjologicznej. Argumentami uogólnionych sądów aksjologicznych są kulturowe obiekty ogólne, szczegółowych zaś — indywidua, czyli realnie istniejące obiekty rzeczywistości (Awdiejew 2008: 130–131). Według Aleksego Awdiejewa argumentacja aksjologiczna ma następujące etapy: wprowadzenie ogólnej bazy aksjologicznej pełniącej funkcję ogólnej reguły wnioskowania, prezentacja sądu kwalifikującego (odniesienie lub nieodniesienie obiektu indywidualnego do klasy zaznaczonej przez obiekt uniwersalny), przeniesienie wartości właściwej obiektowi uniwersalnemu na obiekt indywidualny i wreszcie — konkluzja (Awdiejew 2008: 132). Należy też wspomnieć o konieczności oddzielenia tak zwanej ramy perswazyjnej od perswazji właściwej utożsamianej z argumentacją aksjologiczną. Argumentację aksjologiczną obudowuje bowiem właśnie rama perswazyjna, którą tworzą różne elementy przygotowujące, podtrzymujące i wzmacniające perswazję, nieodnoszące się jednak do argumentacji merytorycznej (Awdiejew 2008: 134). Rama perswazyjna obejmuje kreowanie wizerunku nadawcy i odbiorcy, związku i zaufania między nimi (Awdiejew, Habrajska 2009: 26). W niniejszym artykule wskazuję zatem również na obecność elementów ramy perswazyjnej.

Pod pojęciem środków systemowych Awdiejew rozumie między innymi tak zwane operatory wzmocnienia funkcji pragmatycznych. Zastosowanie dodatkowych operatorów — w postaci leksemów i frazemów dotyczy między innymi wyrażenia pewności, prośby czy rady (na przykład „mów, co chcesz...”). Badacz pisze także o operatorach wywołujących efekt obserwatora (jak „wyobraź sobie”), blokujących weryfikację (między innymi „przecież”) oraz zmieniających hierarchię układu informacyjnego (na przykład inwersja) (Awdiejew 2004b).

1.5. Sposoby wartościowania

Samo wartościowanie dokonuje się z kolei za pomocą różnorodnych środków. Są to środki leksykalne i frazeologiczne: nazwy cech, nacechowane nazwy obiektów, nazwy z wpisanym w strukturę semantyczną wartościowaniem, nazwy uczuć implikujące wartościowanie, czyste wyrażanie emocji oraz frazemy, a także morfologiczne: słotwórcze (na przykład zdrobnienia) i fleksyjne (liczba mnoga deprecjatywna), składniowe (schematy pytań wartościujących) oraz tekstowe (zawierają wartościowanie w implikaturze) (Laskowska 2009: 60–61).

1.6. Tytuły jako przedmiot badań

Przedmiot badań stanowią tytuły. Stanisław Gajda zalicza je do ideonimów, czyli nazw wytworów kultury, oznaczających tylko jeden obiekt we wszechświecie (Gajda 1985: 142). Według Walerego Pisarka tytuły to swoiste nazwy własne nie tylko oznaczające indywidua, lecz także informujące o danym utworze (Pisarek 1967: 25). Tworzą one zatem metatekstową wypowiedź o tekście (Gajda 1987: 83; Duszak 1998: 128). Gajda wyróżnia następujące funkcje tytułu jako metawypowiedzi: nominatywna, deskryptywna i pragmatyczna. Funkcja nominatywna polega na nazywaniu indywidualnego tekstu, funkcja deskryptywna dotyczy przekazania informacji o tekście, funkcja pragmatyczna jest natomiast związana z oddziaływaniem na odbiorcę, z tym, czy tekst zostanie przez niego przeczytany (Gajda 1987: 83–85). O tytułach tekstów prasowych pisze między innymi Edyta Pałuszyńska. Zaznacza ona, że funkcja nagłówka¹² jest wpisana w specyfikę dyskursu medialnego, sieć relacji między nadawcą a odbiorcą o charakterze instytucjonalnym (Pałuszyńska 2016: 104). Badaczka wskazuje na różnice między tytułami z lat sześćdziesiątych XX wieku, z końca lat dziewięćdziesiątych a tytułami współczesnymi (z lat 2015 i 2016). Według niej tytuły z lat sześćdziesiątych przyjmowały głównie postać wypowiedzeń niezdaniowych, zawiadomień mianownikowych, te zaś z lat dziewięćdziesiątych czy współczesne są zarówno zdaniem, jak i wypowiedzeniami niezdaniowymi. Co więcej, w ostatnim dwudziestoleciu można zaobserwować ekspansję nagłówków ekspresyjnych we wszystkich przekazach prasowych. W nagłówkach ekspresja ocen, emocji czy wolicji jest jawna. Rozszerzyły się też repertuar i liczebność środków, które nie tylko wskazują odbiorcę, ale i kreują wspólnotę z nim, umożliwiają bezpośredni zwrot do niego, apel, prośbę, ostrzeżenie, upomnienie. W tytułach prasowych ostatniego dwudziestolecia zamiast nagłówków o schemacie: „Do + odbiorca komunikatu” pojawia się więcej zwrotów do odbiorcy w formie wołacza. W celu nawiązania kontaktu z odbiorcą wykorzystane zostają czasowniki w trybie rozkazującym i odpowiednie kategorie osoby w trybie oznajmującym (2 os. l. poj. i l. mn. oraz 1 os. l. mn.). Obecnie obserwuje się też wzrost tabloidyzacji przekazu w tytułach oraz figuratywność języka (Pałuszyńska 2016: 106–113). Współczesne tytuły prasowe często zawierają także elementy gry z czytelnikiem lub tekstem (por. Wojtak 2004: 23).

1.7. Cele artykułu

W niniejszym artykule podejmuję próbę określenia, który typ perswazji aksjologicznej może dotyczyć konkretnego tytułu przy założeniu, że osobą podatną na ową perswazję jest człowiek należący do uniwersum dyskursu tradycjonalistów. Za Ja-

¹² Definicję nagłówka badaczka przyjmuje za W. Pisarkiem, który określa go jako wydrukowany tytuł (wraz z ewentualnymi nadtytułami i podtytułami) wypowiedzi, działu lub rubryki w czasopiśmie (Pisarek 1967: 4).

niną Labochą przyjmuję, że dyskurs¹³ to norma i strategia zastosowana w procesie tworzenia tekstu i wypowiedzi¹⁴. Podstawą tej strategii są normy społeczne i kulturowe. Uniwersum dyskursu zaś tworzy przestrzeń działania i rozumienia norm oraz strategii dyskursywnych (Labocha 2008: 60–61). Rozważam też, czy katolik niebędący tradycjonalistą, mając styczność z analizowanymi tytułami, może stać się obiektem pewnej formy perswazji aksjologicznej, której rezultatem ma być zmiana hierarchii wartości odbiorcy. Cel artykułu to także identyfikacja mechanizmów obecnych w uwzględnionym materiale językowym, dzięki którym ma miejsce perswazja aksjologiczna — wykrycie, czy w konkretnych tytułach można zaobserwować znamiona argumentacji aksjologicznej lub też pewne środki pozaargumentacyjne mogące służyć omawianemu typowi perswazji. Istotnym elementem analizy jest stwierdzenie, o jakich wartościach i antywartościach mówi się w rozważanym materiale. Do analizy włączam, zgodnie z klasyfikacją Jerzego Bartmińskiego, wartości w rozumieniu potocznym (Bartmiński 1991: 202–203).

Omawiając materiał językowy, przyjmuję (nieostry) podział na słownictwo definicyjnie i konotacyjnie wartościujące. Za Jadwigą Puzyniną uznaję, że we wszystkich określeniach opisowo-oceniających, poza wyraźnie nacechowanymi intensywnością czy emocjonalnością, mamy do czynienia z mniej lub bardziej ustabilizowanymi kulturowo konotacjami wartościującymi (Puzynina 1991: 134).

2. Analiza materiału językowego

2.1. Argumentacja aksjologiczna

2.1.1. Użycie leksemów związanych z religią

W analizowanym materiale nośnikami wartości są leksemy z pola semantycznego religii. W badanych tytułach występuje leksem *łaska* przyjmujący pozytywną konotację w badanym uniwersum dyskursu („Krzyż, choroba jest łaską”, TBK) oraz sfor-

¹³ Refleksję o charakterze lingwistycznym na temat dyskursu podejmowali w ramach tak zwanej szkoły anglosaskiej między innymi D. Schiffrin, M. Stubbs, J. Morgan i M. Sellner. Szkoła ta zaczęła się rozwijać na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX w. (Duszak 1998: 17–18). Do przedstawicieli szkoły francuskiej, której początki datujemy na lata siedemdziesiąte XX w., zaliczamy z kolei L. Guespina, P. Charaudeau czy D. Maingueneau. Na jej rozwój wpływ miały pisma M. Bachtina, E. Benveniste’a, O. Ducrota (Grzmił-Tylutki 2010: 127–202). Na gruncie językoznawstwa badacze dyskursu to, oprócz J. Labochy, między innymi: A. Duszak (1998), H. Grzmił-Tylutki (2007), B. Witosz (2009) czy M. Wojtak (2011).

¹⁴ Według J. Labochy wypowiedź mówiona to językowy przemijający element aktu mowy, nierozdzielnie z tym aktem związany. Wypowiedź pisaną zaś można utożsamiać z tekstem ujmowanym w aspekcie komunikacyjnym. Tekst natomiast definiuje badaczka jako zapis wypowiedzi, który został poddany zabiegom redakcyjnym i edytorskim, a zatem był oderwany od aktu mowy. Co istotne, J. Labocha uważa tekst za mającą znaczenie całość komunikacyjną (2008: 45–47).

mułowania o konotacjach negatywnych: *sekta* („Sekta pentekostalna w Kościele” czy „UWAGA! Pentekostalna sekta w Kościele katolickim”, TBK), *herezja* („Zapomniany obrońca herezji protestanckiej!”, ApTV; „Protestancka herezja i jak się przed nią bronić?”, OT) czy *zwiedzenie* („Muzyka uwielbienia fundamentem charyzmatycznego zwiedzenia”, TBK). Do omawianej grupy można zaliczyć również przestarzałe sformułowanie *luter* o nacechowaniu pogardliwym („Luter w Watykanie” oraz „Czy biskupi zrobią z nas lutrów? Czyli abp Ryś i protestanci”, SzA), a ponadto definicyjnie negatywnie wartościujący leksem *diabeł* („Za Heglem stoi sam diabeł”, ApTV).

Wydaje się, że zgodnie z koncepcją Awdiejewa argumentacja aksjologiczna zawarta w tytule „Krzyż, choroba jest łaską” ma następujące etapy: 1. baza aksjologiczna: „łaska to dar od Boga, a więc najlepsze, co można otrzymać”, 2. prezentacja sądu kwalifikacyjnego: „cierpienie, choroba jest łaską”; 3. przeniesienie wartości na obiekt indywidualny i konkluzja: „cierpienie, choroba to najlepsze, co można otrzymać”. W tytułach „Sekta pentekostalna w Kościele”/ „UWAGA! Pentekostalna sekta w Kościele katolickim”, „Zapomniany obrońca herezji protestanckiej!”, „Protestancka herezja i jak się przed nią bronić?”, a także „Muzyka uwielbienia fundamentem charyzmatycznego zwiedzenia” bazę aksjologiczną tworzy z kolei sformułowanie: „sekta/herezja/zwiedzenie to coś zagrażającego wierze, nieprawdziwego”. Odnosząc pentekostalizm/protestantyzm/charyzmatyzm do owego sformułowania, otrzymujemy sądy kwalifikacyjne: „pentekostalizm to sekta”, „protestantyzm to herezja”, „charyzmatyzm to zwiedzenie”. Przeniesienie zaś wartości na obiekt indywidualny prowadzi do konkluzji: „pentekostalizm/protestantyzm/charyzmatyzm to coś zagrażającego wierze, nieprawdziwego”. Co więcej, w jednym ze wspomnianych tytułów negatywnie wartościowana jest również tak zwana muzyka uwielbienia¹⁵, postrzegana przez tradycjonalistów jako podstawa wypaczeń wiary katolickiej. Tytuł „Luter w Watykanie” zawiera natomiast negatywnie nacechowany emocjonalnie leksem *luter*, użyty tu w znaczeniu ‘protestant, heretyk’. Presuponuje zatem treść ‘papież w swoim postępowaniu kieruje się doktryną protestancką, heretycką’. Podobną wymowę ma tytuł „Czy biskupi zrobią z nas lutrów?”. Sformułowanie „Za Heglem stoi sam diabeł” uwypukla natomiast opinię tradycjonalistów o diabelskim pochodzeniu heglizmu, jego wrogości wobec wiary katolickiej. Ów system filozoficzny jest więc przez nich postrzegany w skrajnie negatywny sposób.

Tylko jeden spośród wspomnianych leksemów — *łaska* wskazuje na wartości pozytywne, którymi okazują się dla uwzględnianej społeczności cierpienie i choroba. Pozostałe komunikują o uznawanych przez nią antywartościach: protestantyzmie, pentekostalizmie, charyzmatyzmie, muzyce uwielbieniowej oraz heglizmie.

---

¹⁵ Muzyka uwielbienia jest nieodłącznie związana z duchowością zielonoświątkową. Owa duchowość ma charakter przeżyciowy, mistyczny. Wierni uważają, że przez wychwalanie Boga zyskują bezpośredni kontakt z Nim, co może owocować nawet doświadczeniem ekstazy (Migda 2013: 187, 303). Tradycjoniści odzęgają się natomiast od poglądu, zgodnie z którym przeżycia mistyczne są powszechnie dostępne.

Tytuł „Krzyż, choroba jest łaską” ma potencjał, by zachęcać do zmiany hierarchii wartości lub też — do większego doceniania wskazanych wartości, do wzmocnienia ich przeżywania. Odniesienie sformułowań *sekta*, *herezja* i *zwiedzenie* odpowiednio do pentekostalizmu, protestantyzmu i charyzmatyzmu wyzwała w odbiorcach negatywne uczucia względem owych prądów. Dla osoby spoza uniwersum dyskursu tradycjonalistów, która zetknęłaby się z tymi tytułami, prawdopodobnie tworzyłyby one swoistą bazę perswazji aksjologicznej prowadzącej do zmiany hierarchii wartości. Wydaje się, że mechanizmy odnoszące się do tytułów traktujących o pentekostalizmie, protestantyzmie i charyzmatyzmie dotyczą też tytułów „Luter w Watykanie” oraz „Za Hegłem stoi sam diabeł”.

Użycie omówionych nacechowanych negatywnie leksemów z pola semantycznego religii, a więc obszaru tematycznego dobrze znanego odbiorcy, ma zapewne na celu dobitne uświadomienie mu, jak wielkim zagrożeniem wiary tradycjonalisty są wspomniane prądy.

2.1.2. Użycie leksemów związanych z zagrożeniem i bezpieczeństwem

W zebranych materiale pojawiają się ponadto tytuły zawierające leksemy związane z zagrożeniem i bezpieczeństwem.

Mamy tu do czynienia z negatywnie nacechowanymi sformułowaniami — *zagrożenie* („Homopropaganda zagrożeniem cywilizacyjnym!”, ApTV; „Black Metal jest zagrożeniem dla zbawienia duszy”; „Nowa Msza jest zagrożeniem dla wiary?”¹⁶, TBK), *terror* („Terror współczesnych wolności!”, ApTV) oraz *zaporą* („Msza Trydencka zaporą przeciw wszelkim herezjom”, TBK). Pojawia się także czasownik *bronić się* („Protestancka herezja i jak się przed nią bronić?”, OT). Leksem o pozytywnej konotacji, który występuje w analizowanym materiale, to *bezpieczeństwo* („Najważniejsze jest bezpieczeństwo Najświętszego Sakramentu”, TBK). Do leksemów związanych z zagrożeniem można zaliczyć także te łączące się z destrukcją. W analizowanym materiale występują zatem leksemy o konotacjach negatywnych: czasowniki *niszczyć* („Charyzmatycy niszczą wiarę katolików!”, ApTV) i *popsuć* („Jak moderniszcii popsuli spowiedź?”, SzA) czy imiesłów *zatruty* („Zatrute źródła RUCHU CHARYZMATYCZNEGO”, ApTV). W zebranych materiale występuje również należące do wysokiego stylu sformułowanie *uderzać* („W co uderza Komunia na rękę?”, TBK) oraz rzeczownik *młot* w użyciu potocznym („Młot na modernizm”, SzA).

Leksem *terror* ma bardziej pejoratywną konotację niż *zagrożenie*. Konotacja emocjonalna obu leksemów to z kolei uczucie strachu. Uleganie temu, co jest podmiotem owego zagrożenia czy terroru, powinno zatem budzić strach w odbiorcy ze względu na ryzyko poniesienia strat — cywilizacyjnych czy duchowych. Wydaje się, że leksem *terror* podkreśla przemoc i okrucieństwo, z jakimi oddziałują na

¹⁶ Zważywszy na stosunek tradycjonalistów do mszy posoborowej, uznaję, że tytuł ten ma formę pytania retorycznego.

nas *współczesne wolności*. Zestawienie pozytywnie nacechowanego leksemu *wolność* z leksemem *terror* tworzy paradoks, który ma zapewne uwrażliwić odbiorcę na to, że za pozornym dobrem kryje się zło.

Choć stawianie oporu temu, co zagraża czystości wiary katolickiej, jest przez tradycjonalistów uznawane za wartość, a więc czasownik *bronić się* przyjmuje w uniwersum omawianego dyskursu pozytywną konotację, to jednak użycie go w tytule „Protestancka herezja i jak się przed nią bronić?” raczej uwypukla inny element — pewien szczególny komponent semantyki tego czasownika. Znaczenie czasownika *bronić się* obejmuje bowiem wystąpienie zagrożenia, za które został uznany protestantyzm. Bazą aksjologiczną jest tu zatem stwierdzenie: „Bronimy się przed czymś złym”, sąd kwalifikacyjny to „Trzeba bronić się przed protestantyzmem”, przeniesienie zaś wartości na obiekt indywidualny i konkluzja to: „Protestantyzm to coś złego”. Rzeczownik *zaporą* został z kolei użyty w tytule „Msza Trydencka zaporą przeciw wszelkim herezjom”, by uwydatnić znaczenie tej mszy. Ponadto zaporą to ochrona przed niebezpiecznym czynnikiem, a więc leksem ten ma pozytywną konotację. Występuje tu ponadto zaimek „wszelki”, który dodatkowo podkreśla, jak wielką wartością jest msza trydencka.

Do czasowników o negatywnych konotacjach — *niszczyć* czy *popsuć* występujących w tytułach „Charyzmatycy niszczą wiarę katolików!” oraz „Jak moderniści popsuli spowiedź?” odnosi się natomiast baza aksjologiczna „ten, kto niszczy/psuje, jest zły”. Według przytoczonych tytułów tymi, którzy niszczą i psują, są charyzmatycy i moderniści. Można także zauważyć, że przedmiot owej destrukcyjnej działalności tworzy to, co jest postrzegane przez tradycjonalistów jako wartość — wiara katolicka czy spowiedź.

Za definicyjnie negatywnie wartościujący można uznać czasownik *zatrucć*. W tytule „Zatrute źródła ruchu charyzmatycznego” podkreśla się to, że u podstaw charyzmatyzmu leży nieprawdziwa nauka. Owo sformułowanie to ostrzeżenie przed negatywnym wpływem wspomnianego prądu na wiarę tradycjonalistów. Użycie leksemu, którego derywatem jest rzeczownik *trucizna* oznaczający substancję śmiertelnie czynną, z pewnością potęguje efekt ostrzegania. Tytuł „W co uderza Komunia na rękę” zawiera z kolei czasownik *uderzać* o negatywnej konotacji. Zastosowanie tego leksemu prawdopodobnie ma wskazywać na wielką destrukcyjność sytuacji, do której odnosi się tytuł. Rzeczownik *młot* w sformułowaniu „Młot na modernizm” można uznać za wartościujący definicyjnie. Uwydatnia się tutaj po raz kolejny postrzeżenie modernizmu jako antywartości, ale również pewna wartość — obrona wiary katolickiej.

Wartości przejawiające się w tej grupie tytułów to zatem Najświętszy Sakrament oraz msza trydencka, tradycyjna wiara katolicka i stawianie w jej obronie, młode pokolenie oraz spowiedź, antywartości zaś to: popieranie zachowań homoseksualnych, black metal jako konwencja artystyczna, nowa msza, protestantyzm, działania mające być wyrazem wolności, stojące jednak w sprzeczności z prawem bożym, charyzmatyzm, modernizm oraz udzielanie komunii na rękę.

Wydaje się, że mechanizm perswazji aksjologicznej zastosowany w przytoczonych tytułach wskazujących na wartości negatywne opiera się na wywołaniu poczucia zagrożenia u odbiorcy. Ze względu na wspomniany efekt oburzenia, którym jest gwałtowne uczucie, można przypuścić, że dążenie nadawcy to wzmocnienie przeżywania wartości (wiara katolicka, spowiedź) przez odbiorcę. Przypuszczalnie nadawca pragnie też wywołać w adresacie oburzenie względem tego, co tradycjoniści uważają za antywartość (charyzmatyzm, modernizm, komunizm na rękę). Ewentualna zmiana sposobu wartościowania prawdopodobnie dotyczy odbiorców niepostrzegających tych antywartości jako zagrożenie. Tytuł „Msza Trydencka zaporą przeciw wszelkim herezjom” zachęca do wzmocnienia przeżywania wartości, którą jest msza trydencka, ze względu na jej niezawodność. Sformułowanie „Najważniejsze jest bezpieczeństwo Najświętszego Sakramentu” ma natomiast potencjał, by pobudzić odbiorców do zmiany sposobu wartościowania Najświętszego Sakramentu — uznania go za wartość, której powinno się strzec. Wydaje się, że to komunikat skierowany do katolików spoza uniwersum dyskursu tradycjonalistów. Wspomniane tytuły mogą również pobudzić tradycjonalistów do dokonania zmian w hierarchii wartości.

2.1.3. Zestawianie wartości z antywartością lub tym, co ma mniejszą wartość

W niektórych przypadkach perswazja aksjologiczna dokonuje się dzięki zestawieniu konkretnej wartości z antywartością lub z tym, co ma mniejszą wartość. Msza tradycyjna jest zatem zestawiana z systemami filozoficznymi („Wszystkie systemy filozoficzne mijają jak cienie, a Msza po staremu się odprawia”, TBK), a także z mszą posoborową („NOWA MSZA nie da Ci tego, co MSZA TRYDENCKA [...]”, OT). Można by przedstawić następujące etapy podwójnej tu argumentacji aksjologicznej dla pierwszego z tytułów: 1. baza aksjologiczna: „To, co przemija nie ma wartości”/ „To, co nie przemija ma wartość”; 2. sąd kwalifikacyjny: „Systemy filozoficzne przemijają”/ „Msza trydencka nie przemija”; 3. przeniesienie wartości na obiekt indywidualny i konkluzja: „Systemy filozoficzne nie mają wartości”/ „Msza trydencka ma wartość”. Wydaje się, że dla drugiego tytułu etapy argumentacji aksjologicznej przedstawiają się w następujący sposób: 1. „Wartość danego obiektu wzrasta wraz z liczbą korzyści duchowych, które przynosi”; 2. „Msza trydencka przynosi więcej korzyści duchowych niż Nowa Msza”; 3. „Msza trydencka ma większą wartość niż nowa msza”.

Zestawienie może też pomóc w uwypukleniu konkretnej antywartości, na przykład feminizmu — w jednym z tytułów został on zestawiony z wirusem („Feminizm — zaraza gorsza niż najbardziej zjadliwy wirus”, TBK). Tu argumentacja aksjologiczna może przedstawiać się w następujący sposób: 1. „Wirus to coś złego, destrukcyjnego”; 2. „Feminizm jest gorszy niż wirus”; 3. „Feminizm jest zły, destrukcyjny”.

Prawdopodobnie tytuł „NOWA MSZA nie da Ci tego, co MSZA TRYDENCKA [...]” nadawca kieruje do katolików niebędących tradycjonalistami. Pozostałe zaś mogą być adresowane zarówno do nich, jak i do tradycjonalistów. Dla nietradycjonalistów prawdopodobnie są one swoistym wstępem do perswazji aksjologicz-

nej mającej na celu doprowadzenie do zmiany hierarchii wartości. Z kolei tytuł „Wszystkie systemy filozoficzne mijają...” może być zachętą do wzmocnienia przeżywanej wartości, którą jest msza trydencka. Tytuł „Feminizm — zaraza gorsza niż najbardziej zjadliwy wirus” natomiast, przez nagromadzenie negatywnie nacechowanych leksemów, przyczynia się zapewne do wyzwolenia w odbiorcy negatywnych emocji względem tytułowego prądu.

2.2. Środki pozaargumentacyjne

2.2.1. Operatory leksykalne

Pewien typ perswazji na poziomie leksykalnym to perswazja, która dokonuje się za pomocą tak zwanych operatorów leksykalnych. W nawiązaniu do tekstu Awdiejewa traktującego o systemowych środkach perswazji (2004) można założyć, że operatorami perswazji w tytułach „PILNE! Odebrali nam Mszę Świętą! Co robić?” (ApTV); „PILNE! Papież ogranicza nam dostęp do Mszy Trydenckiej” (TBK) czy też „UWAGA! Pentekostalna sekta w Kościele katolickim” (TBK) są właśnie operatory leksykalne — „pilne” oraz „uwaga”. Należałoby dodać, że leksemy te nie tylko są operatorami perswazji, lecz także konstytuują funkcje pragmatyczne wypowiedzi — prośbę/żądanie oraz ostrzeżenie. Ponadto wybrane tytuły zawierają eksklamacje zachęcające do zwrócenia szczególnej uwagi na daną treść. Nadawca apeluje tu o walkę o wartości i wystrzeganie się antywartości. Wymienione tytuły można zatem uznać za prośbę/żądanie skierowane do tradycjonalistów (tytuły ze sformulowaniem „pilne”) oraz ostrzeżenie (tytuł ze sformulowaniem „uwaga”) — jego adresatami mogą być także nietradycjoniści.

Wydaje się, że owe zabiegi mają zachęcać odbiorcę do wzmocnienia przeżywania wymienionej wartości i antywartości.

2.2.2. Używanie form kolektywnych

Jednym z mechanizmów dyskursu o charakterze perswazyjnym jest mechanizm wspólnoty świata i języka¹⁷. Kolejny zabieg, za pomocą którego przebiega perswazja aksjologiczna na płaszczyźnie strukturalnej, to zatem używanie form kolektywnych w trybie rozkazującym. W analizowanym materiale występują sformułowania: „Ratujmy nasz Kościół, zaczynając od siebie” (TBK) oraz „Ratujmy Kościół [...]” (DM). Do tej grupy można także zaliczyć tytuły „PILNE! Odebrali nam Mszę Świętą! Co robić?” (ApTV) oraz „PILNE! Papież ogranicza nam dostęp do Mszy Trydenckiej” (TBK).

W tego typu tytułach prawdopodobnie przejawia się wspomniana rama perswazyjna. Kreowanie więzi nadawcy z adresatem zachodzi tu przez identyfikację. Wydaje się ponadto, że pewien wstęp do perswazji aksjologicznej przejawia się tutaj

¹⁷ Jak już wspomniano, termin ten stworzył Barańczak (Barańczak 1983: 33–36).

dzięki wartościowaniu składniowemu. Laskowska ogranicza je co prawda do pytań wartościujących (Laskowska 2009: 61), ale zjawisko to można by poszerzyć o stosowanie form kolektywnych włączających nadawcę czy zaimka integrującego „my”. Formy kolektywne w wypowiedzi o charakterze publicystycznym często wskazują bowiem na to, że obiekt wspólnego działania stanowi wartość lub antywartość w konkretnym uniwersum dyskursu.

Wartości przejawiające się w przytoczonych tytułach to Kościół katolicki oraz wspieranie kapłanów czy też samo kapłaństwo, a także msza trydencka.

Wartościująco-emotywna funkcja wypowiedzi łączy się tutaj z funkcją działania, która realizuje się przez nakłanianie odbiorców do ratowania Kościoła.

2.2.3. Stosowanie pytań retorycznych

W omawianym materiale występują sformułowania, które w uniwersum dyskursu tradycjonalistów mogą być uważane za pytania retoryczne, por. np.: „Czy posłuszna żona to już niewolnica? — o posłuszeństwie żony po katolicku” (OT), „Czy decyzje Papieża Franciszka są nieomylnie i czy należy ich zawsze słuchać?” (TBK), „Czy ruch charyzmatyczny jest niekatolicki?” (ApTV), a także „Nowa Msza jest zagrożeniem dla wiary?” (TBK).

Można przypuszczać, że dla niektórych odbiorców to, że nadawca podaje konkretne przekonania w wątpliwość, jest rodzajem przyzwolenia, by pójść w jego ślady, a następnie wprowadzić zmiany w obszarze wartościowania. Ponadto pytania retoryczne mogą być formą wstępu do niektórych rodzajów perswazji aksjologicznej polegających na: dążeniu nadawcy do modyfikacji hierarchii wartości odbiorcy przez uznanie kwestii posłuszeństwa żony względem męża za wartość, ruchu charyzmatycznego zaś — za antywartość, a także do zmiany sposobu wartościowania decyzji papieża przez dopuszczenie ich omylności oraz mszy posoborowej przez uznanie jej za zagrażającą wierze.

2.2.4. Perswazja aksjologiczna na płaszczyźnie poligraficznej

Uwzględniany materiał zawiera też elementy tak zwanej retorycznej poligrafii (Kajtoch 2016: 216).

W niektórych tytułach na kanale Trudno Być Katolikiem wybrane litery zostały zastąpione symbolami walut, por. „Feminizm — zaraza gorsza niż najbardziej zjadliwy wirus\$” czy „7-latki zmieniają płćć”. Jest to graficzne wyrażenie przekonania, zgodnie z którym za feminizmem i kwestią zmiany płci przez dzieci stoi chęć zysku. Jest to argument na rzecz uznania ich za antywartości. Za bazę aksjologiczną można zatem w tym przypadku uznać stwierdzenie: „Chęć zysku jest czymś złym”, prezentacja sądu aksjologicznego to: „Za feminizmem i zmianą płci przez dzieci stoi chęć zysku”, a przeniesienie wartości na obiekt indywidualny i konkluzja: „Feminizm i zmiana płci przez dzieci to coś złego”.

Omawiany zabieg to zatem pewnego rodzaju uwypuklenie ukrytego sensu wymienionych antywartości, element gry z odbiorcą. Można go uznać za niejako drugorzędny wobec przekazywanego komunikatu. Perswazja aksjologiczna względem odbiorców należących do uniwersum dyskursu tradycjonalistów prawdopodobnie zachodzi więc przez przytoczenie wspomnianego argumentu, a także dzięki podkreśleniu swoistej wspólnoty między nadawcą i odbiorcą wynikającej z wiedzy o owym ukrytym wymiarze. To poczucie wspólnoty może utwierdzić odbiorcę w przeżywaniu wspomnianych antywartości.

Ponadto część wyrazów nazywających wartości i antywartości zapisano dużymi literami, por. „Zapomniana POKUTA. Dla Kogo? Jak? [...]” (DM) czy „NOWA MSZA nie da Ci tego, co MSZA TRYDENCKA [...]” (OT). Zgodnie z netykietą pisanie wielkimi literami oznacza krzyk. Perswazja polega tutaj zatem na uwypukleniu pewnych treści.

Tytuły „Feminizm — zaraza gorsza niż najbardziej zjadliwy wirus\$” czy „7-latki zmieniają płćć” dla odbiorców należących do uniwersum dyskursu tradycjonalistów prawdopodobnie są wstępem do perswazji dążącej do wzmacniania przeżywania wspomnianych antywartości.

Wydaje się, że tytuł „Zapomniana POKUTA [...]” ma na celu doprowadzenie do zmiany sposobu wartościowania lub wzmocnić przeżywanie wartości. Pewnych odbiorców pochodzących spoza uniwersum dyskursu tradycjonalistów może z kolei zachęcać nawet do zmiany hierarchii wartości.

Wnioski

Przedstawione rozważania prowadzą do kilku wniosków.

1. Perswazja aksjologiczna przejawia się w tekście za pośrednictwem argumentacji aksjologicznej oraz środków pozaargumentacyjnych — operatorów leksykalnych, form kolektywnych, pytań retorycznych, a także środków poligraficznych. Argumentację aksjologiczną najczęściej można odnieść do tytułów, w których nośniki wartości to leksemy związane z religią czy zagrożeniem i bezpieczeństwem, ale występuje też w wypadku zestawień wartości z antywartością lub tym, co ma mniejszą wartość. W nielicznych tytułach zauważalna jest tak zwana rama perswazyjna.

2. Wartości, które przejawiają się w badanym materiale, można podzielić na kilka grup. Są to:

- a) grupy społeczne: kapłaństwo, młode pokolenie;
- b) wydarzenia życiowe: cierpienie, choroby;
- c) postawy: posłuszeństwo żon względem mężów, stawanie w obronie wiary katolickiej, wspieranie kapłanów;
- d) praktyki religijne: pokuta;
- e) formy kultu: msza trydencka;
- f) obiekty kultu: Najświętszy Sakrament;

- g) wyznania: tradycyjna wiara katolicka;
  - h) instytucje: Kościół katolicki;
  - i) działanie Boga: łaska Boża.
- Antywartości zaś to:
- a) wyznania: protestantyzm;
  - b) ruchy wyznaniowe: charyzmatyzm, pentekostalizm;
  - c) ruchy społeczne: feminizm;
  - d) prądy filozoficzne: heglizm, modernizm i inne systemy filozoficzne;
  - e) nurty światopoglądowe: duma LGBT;
  - f) postawy: popieranie zachowań homoseksualnych; działania mające być wyrazem wolności, a stojące w sprzeczności z prawem bożym;
  - g) formy kultu: nowa msza, muzyka uwielbieniowa; udzielanie komunii na rękę;
  - h) konwencje artystyczne: black metal;
  - i) tendencje w społeczeństwie: zmiana płci przez dzieci.

3. Prawie wszystkie spośród wymienionych tytułów wydają się adresowane zarówno do tradycjonalistów, jak i nietradycjonalistów. Dlatego też większość z nich ma również potencjał, by wpływać na zmianę hierarchii wartości. Częsty cel tytułów to prawdopodobnie wzmocnienie przeżywania — częściej wartości, jednak w części przypadków także antywartości. Niektóre tytuły być może powodują w odbiorcy wyzwalanie negatywnych uczuć wobec konkretnych wartości — niechęci, poczucia zagrożenia czy oburzenia. Istnieje grupa tytułów pobudzających do zmiany sposobu wartościowania. Nieliczne tytuły mogą stanowić motywację do działania.

Bibliografia

- Awdziejew A. (2004a): *Gramatyka interakcji werbalnej*, Kraków.
- Awdziejew A. (2004b): *Systemowe środki perswazji*, [w:] *Manipulacja w języku*, red. P. Krzyżanowski, P. Nowak, Lublin, s. 71–80.
- Awdziejew A. (2008): *Argumentacja aksjologiczna w komunikacji publicznej*, [w:] *Motywacja psychologiczna i kulturowa w komunikacji*, red. G. Habrajska et al., Łask, s. 129–140.
- Awdziejew A., Habrajska G. (2009): *Strategie propagandowe i agitacyjne*, [w:] *Problemy komunikacji społecznej*, red. G. Habrajska et al., Łask, s. 9–54.
- Barańczak S. (1975): *Słowo — perswazja — kultura masowa*, „*Twórczość*” nr 7, s. 44–58.
- Barańczak S. (1983): *Czytelnik ubezwłasnowolniony: perswazja w masowej kulturze literackiej PRL*, Pa-ryż.
- Bartmiński J. (1991): *Projekt i założenia ogólne słownika aksjologicznego. Projekt listy haseł do słownika aksjologicznego*, „*Język a Kultura*” t. 2, s. 197–210.
- Bartyzel J. (2018): *Tradycjonalizm, sensy terminu i kręgi odniesienia*, „*Sensus Historiae*” nr 4, s. 17–32.
- Bogacz-Kańska K. (w druku): *Strategie perswazyjne w tytułach materiałów publikowanych przez katolickich twórców internetowych na platformie YouTube*, „*Teolingwistyka*” nr 19.
- Bralczyk J. (2007): *O języku propagandy i polityki*, Warszawa.
- Burke K. (1977): *Tradycyjne zasady retoryki*, „*Pamiętnik Literacki*” t. 68, nr 2, s. 219–250.
- Douglas R.B. (1977): *Arystotelesowska koncepcja komunikacji retorycznej*, „*Pamiętnik Literacki*” t. 68, nr 1, s. 203–210.

- Duszak A. (1998): *Tekst, dyskurs, komunikacja międzykulturowa*, Warszawa.
- Fleischer M. (1995): *Das System der polnischen Kollektivsymbolik (Eine empirische Untersuchung)*, München.
- Gajda S. (1985): *O tytułach tekstów. Wprowadzenie do problematyki*, „Zeszyty Naukowe WSP w Opolu, Filologia Polska” nr 24, s. 142–151.
- Gajda S. (1987): *Spółeczna determinacja nazw własnych tekstów (tytułów)*, „Socjolingwistyka” t. 6, s. 79–89.
- Galasiński D. (1992): *Chwalenie się jako perswazyjny akt mowy*, Kraków.
- Grzegorzczkowska R. (1991): *Problem funkcji języka i tekstu w świetle teorii aktów mowy*, „Język a Kultura” t. 4, s. 11–28.
- Grzmil-Tylutki H. (2007): *Gatunek w świetle francuskiej teorii dyskursu*, Kraków.
- Grzmil-Tylutki H. (2010): *Francuska lingwistyczna teoria dyskursu*, Kraków.
- Habrajska G. (2018): *Komunikacyjna analiza tekstu perswazyjnego*, „Acta Universitas Lodziensis” nr 48, s. 39–55.
- Jakubowski W., Jajecznik K. (2008): *Wątek Tradycji katolickiej w myśli politycznej i publicystyce Narodowego Odrodzenia Polski*, [w:] *Dylematy historii i polityki. Księga dedykowana Profesor Annie Magierskiej*, red. R. Chwedoruk, D. Przystek, Warszawa, s. 239–259.
- Kajtoch W. (2016): *Szkice językoznawczo-prasoznawcze*, Kraków.
- Kamińska-Szmaj I. (2004): *Propaganda, perswazja, manipulacja — próba uporządkowania pojęć*, [w:] *Manipulacja w języku*, red. P. Krzyżanowski, P. Nowak, Lublin, s. 13–28.
- Karas M. (2008): *Integrizm Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X: historia i doktryna rzymskokatolickiego ruchu tradycjonalistycznego*, Kraków.
- Kizwalter T. (2006): *Nacjonalizm, nowoczesność, tradycja*, „Przegląd Humanistyczny”, s. 147–151.
- Korolko M. (1998): *Sztuka retoryki. Przewodnik encyklopedyczny*, Warszawa.
- Korzondkowski P. (2015): *Organizacja Monarchistów Polskich — idea i historia*, „Zeszyty Naukowe WSFiP” nr 3, s. 193–216.
- Krawcewicz A. (2012): *Tradycjonalizm katolicki w Polsce na przykładzie Bractwa Kapłańskiego Świętego Piusa X*, „Ex Nihilo” nr 2(8), s. 65–91.
- Labocha J. (2008): *Tekst, wypowiedź, dyskurs w procesie komunikacji językowej*, Kraków.
- Laskowska E. (2004a): *Dyskurs parlamentarny w ujęciu komunikacyjnym*, Bydgoszcz.
- Laskowska E. (2004b): *Emotywiwizacja jako środek perswazji*, [w:] *Manipulacja w języku*, red. P. Krzyżanowski, P. Nowak, Lublin, s. 81–90.
- Laskowska E. (2007): *O jednym z przejawów perswazji we współczesnym dyskursie politycznym*, „Prace Komisji Językoznawczej BTN” t. 17. *Język, historia, polityka*, s. 93–100.
- Laskowska E. (2008): *Wartościowanie jako środek perswazji*, „Prace Komisji Językoznawczej BTN” t. 18. *Język, społeczeństwo, wartości*, s. 219–226.
- Laskowska E. (2009): *Wartościowanie w dyskursie publicznym*, [w:] *Problemy komunikacji społecznej*, red. G. Habrajska et al., Łask, s. 55–71.
- Lewiński P. (2001): *Granice perswazji*, „Język w Komunikacji” t. 1, s. 284–293.
- Mielczarski C. (2020): *Retoryka i humanistyka w naszej epoce*, „Nauka” nr 2, s. 25–37.
- Migda A. (2013): *Mistyryzm pentekostalny w Polsce*, Kraków.
- Mikołajczyk B. (2007): *Perswazja jako działanie językowe*, [w:] *Mechanizmy perswazji i manipulacji*, red. G. Habrajska, A. Obrębska, Łódź, s. 181–186.
- Pałuszyńska E. (2016): *Zmiany w językowej formie nagłówków prasowych*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” nr 62, s. 103–115.
- Pisarek W. (1967): *Poznać prasę po nagłówkach! Nagłówek wypowiedzi prasowej w oświetleniu lingwistycznym*, Kraków.
- Pisarek W. (2002): *Polskie słowa sztandarowe i ich publiczność*, Kraków.
- Pisarek W. (2003): *Perswazja — jak ją widzą, jak ją piszą*, [w:] *Język perswazji publicznej*, red. K. Mosiołek-Kłosińska, T. Zgółka, Poznań, s. 9–17.
- Puzynina J. (1991): *Jak pracować nad językiem wartości*, „Język a Kultura” t. 2, s. 129–138.

- Składanowski M. (2018): *Ekumenizm w oczach tradycjonalistów katolickich. Półprawdy, manipulacje, stereotypy*, [w:] *Ekumenizm dla ewangelizacji*, red. P. Kantyka, S. Pawłowski, Lublin, s. 115–127.
- Tyburowski K. (2009): *Kontekst historyczno-kościelny dokumentu Benedykta XVI „Summorum pontificum”*, „Resovia Sacra. Studia Filozoficzno-Teologiczne Diecezji Rzeszowskiej” nr 16, s. 71–102.
- Wasilewski J. (2012): *Opowieści o Polsce. Retoryka narracji*, Warszawa.
- Wierzbička A. (1985): *Lexicography and Conceptual Analysis*, Belford.
- Witosz B. (2009): *Dyskurs i stylistyka*, Katowice.
- Wojtak M. (2004): *Gatunki prasowe*, Lublin.
- Wojtak M. (2011): *O relacjach dyskursu, stylu, gatunku i tekstu*, „Tekst i Dyskurs” nr 4, s. 69–78.
- Zdunkiewicz-Jedynak D. (1996): *Językowe środki perswazji w kazaniu*, Kraków.

Axiological persuasion manifested in the titles of materials published by Catholic traditionalists on YouTube

Summary

The article discusses the so-called axiological persuasion manifested in the titles of short materials published by Catholic traditionalists on YouTube. Axiological persuasion in a text is carried out by both axiological argumentation and extra-argumentative means — lexical operators, collective forms, rhetorical questions, as well as polygraphic means. The article also shows values and anti-values manifested in the discussed material. Moreover, the author makes an effort to show who becomes the potential addressee of the specific title and in what way it can affect a given group of addressees.

Keywords: religious discourse, persuasion, axiology, catholic traditionalists, YouTube.